

Wie is de baas over de film?

Leer je kind begrijpend kijken

KEEP
CALM
AND
WATCH
MOVIES

Kinderen kijken veel, heel veel naar bewegend beeld. In de bioscoop, thuis op de tv, tablet of een smartphone, zelfs op straat, in de bus en in de supermarkt dansen beelden voor hun ogen. Hoe ze die beelden vervolgens verwerken, dat laten we ze zelf lekker uitzoeken. Terwijl we ze wél leren lezen, met alles wat daarbij hoort. Tijd om kinderen 'visueel geletterd' te maken!

'Keep calm and...', wie kent de posters niet? Overal zie je ze terug, in allerlei grappige combinaties. Maar wat weinig mensen weten, is dat de posters in 1939 door de Britse regering werden verspreid om het volk aan te manen de rust te bewaren in nogal woelige en onzekere tijden. Vijf woorden (en een kroon), dat was voldoende om de boodschap over te brengen.

Fast forward naar 2016. Overdracht van informatie vindt allang niet meer alleen via tekst plaats. Jazeker, al eerder werden propagandafilms gemaakt, de eerste zelfs al in 1898. Maar hoe groot was het bereik nou helemaal? Bewegende beelden, daarvoor moest je naar een bioscoop. Maar nu? In een gemiddeld huishouden met twee kinderen vind je zeker twee tv's (maar het kunnen er gerust ook drie of vier zijn). Daarop kunnen tientallen kanalen worden ontvangen via de kabel. Daarnaast kun je 'on demand' van alles streamen, via Netflix, HBO of Videoland. Tablets, smartphones, desktopcomputers, laptops en spelcomputers zorgen voor nog meer bewegende beelden. Al die apparaten bieden een kakofonie van beeld (en geluid!) – en voor alles is een kinderversie. En dan zijn we nog niet eens buitenshuis aanbeland, waar kinderen ook al worden overspoeld met beeld. We leven zogezegd in een beeldcultuur, wat doet dat met kinderen?

De uitieme ontspanning

Remke Oosterhuis is artistiek directeur van het Fantastisch Kinderfilm Festival. Ieder jaar reist het festival met een thematisch programma voor kinderen van 2 tot 9 jaar door Nederland, met films en een interactieve tentoonstelling. Remke: 'Voor jonge kinderen zijn beelden en geluiden gelijkwaardige waarnemingen. Gelijkwaardig dus aan al hun andere waarnemingen. Maar beelden zijn manipulatief. Denk aan documentaires en propagandafilms, die pretenderen 'de waarheid' te laten zien. Maar die beelden zijn door iemand gemaakt, iemand vertelt zijn eigen verhaal. Je moet dus kritisch leren kijken naar die beelden.'

TEKST: RENÉE SALOME

Een goede film laat je inleven in de wereld van een ander

Niet alleen informatie wordt doorgegeven door middel van beelden; films (en andere beelden) zijn natuurlijk ook een creatieve uiting én de uitieme ontspanning voor veel mensen. Ook voor kinderen! Niks fijner dan aan het eind van een drukke schooldag voor de tv te liggen. Is dat erg? Remke: 'Nou, als je kinderen alleen maar commerciële concepten voorschotelt, vind ik dat wel eenzijdig. Ik pleit er dan ook voor om bewust te kiezen voor de films die je kind te zien krijgt. En om het samen te doen: samen kiezen, samen kijken. Het mooie aan samen films kijken is dat je je kind kan begeleiden in de emoties die de film oproept. Een goede film laat je inleven in de wereld van een ander. En dat kun je weer relatieren aan wat je zelf meemaakt. Dat geldt allemaal ook voor kinderen.'

Visuele geletterdheid

Film doet iets met je. Laat je denken, voelen, weten. Fascineert je, manipuleert je, indoc-trineert je. Zo bekeken is het behoorlijk natief dat we onze kinderen er zo acheloos mee confronteren, dat we ze soms langdurig laten Netflixen (guilty...), zonder dat we van tevoren of zelfs maar achteraf er met ze over gesproken hebben. We leggen een groot vertrouwen in de handen van de film en tv-makers, programmeurs én onze bloedjes zelf. Terwijl ze best een beetje hulp kunnen, nee: moeten krijgen bij het interpreteren van al die beelden! Daar komt het begrip 'visuele geletterdheid' kijken. >

Zoals geletertheid meer is dan kunnen lezen en schrijven, is visuele geletertheid meer dan kunnen kijken. Het is het vermogen om beelden te interpreteren en kritisch te evalueren. Kinderen nemen beelden vaak passief op. Ze zijn niet kritisch en analyseren nauwelijks. Ze nemen alles wat ze zien voor waar aan – en waarom zouden ze ook niet? Hoe kunnen zij nou weten dat een reclame ons moet verleiden iets te kopen? We moeten ze dus leren begrijpen hoe de betekenis van beelden tot stand komt en hoe die beelden eenmaal weten dat de beelden door iemand gemaakt zijn op een bepaalde manier, op een bepaalde plaats, in een bepaalde tijd en om een bepaalde reden, helpt dat ze in staat te zijn kritisch naar die beelden te kijken, ze te gebruiken en eventueel zelf te produceren. Heel simpel gezegd geef je ze handvatten om bewuster te kijken. Ze leren 'begrijpend kijken'.

Een goede kinderfilm is verrassend en inspireert kinderen hun verbeelding te gebruiken

Film in school

Hoewel onze kinderen opgroeien in een beeldcultuur, wordt er op de basisschool nauwelijks aandacht aan besteed. Kijkend naar de kerndoelen (de door het Ministerie van Onderwijs vastgestelde streefoelen voor het basisonderwijs) zie je dat er 12 zijn voor het onderdeel Nederlands: globaal gaat het om het verwerven van een goede mondelinge en schriftelijke taalvaardigheid, waarbij niet alleen informatieoverdracht, maar ook kunst aan bod komt; gedichten en verhalen schrijven en lezen. Maar wanneer het over beeld gaat, zijn de kerndoelen veel vager. Ook beeld draagt informatie over en kan poëtisch zijn. Maar beeld staat hier niet op zichzelf. Eigenlijk komt alleen kerndoel 54, in de buurt: 'De leerlingen leren beelden, taal, muziek, spel en beweging te gebruiken, om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om er mee te communiceren.' Het is aan de school om hier invulling aan te geven.

Bijzondere kinderfilms (volgens Remke Oosterhuis)

Kauwboy, Mijn buurman Totoro, Kikkerdijl, Kirikou en de toverheks, Mimoses, Het Zakmes, Mijn moeder is een vliegtuig, Minuscule (www.kindertube.nl/minuscule/), minuscule-filmpjes.html), wie is waar?, Reis naar het Noorden, Pippi Langkous, Samen op het eiland Zeekraai, The Never Ending Story, De Gebroeders Leeuwenhart

Tip: elke zondagochtend in EVE: Cinemini voor kinderen van 2 t/m 6 jaar www.evefilm.nl/themes/cinemini

Film- en mediadocenten pleiten al jaren voor meer aandacht voor film in het onderwijs. Dus toen het Ministerie van Onderwijs wilde discussiëren over het onderwijs in de toekomst, verenigden zij zich in de expertgroep 'Film in school'. Een vaste plek voor film in het curriculum, dat is waar zij zich hard voor maakten. Begrijpend kijken, creatief maken en effectief delen van film is vakoverstijgend in hun visie, en hoort een plek te hebben bij digitale geletertheid, taal, kunst en cultuur en burgerschapsvorming. In het eindadvies van het Platform Onderwijs2032 (januari 2016) wordt hun visie op de plaats die beeldtaal inneemt in de huidige tijd erkend en krijgt het onderwijs hier een belangrijke taak in, want: 'het duiden, verzamelen en zelf creëren van digitale informatie gaat niet vanzelf'. Hèhè.

Verbeelding stimuleren

Eigenlijk zijn de filmdocenten en hun partners (o.a. Eye, Cinekid, idfa en het Nederlands Filmfestival) het Ministerie al een stapje voor. Op de site www.filmeducatie.nl vind je het landelijke onderwijsaanbod op het gebied van film. Docenten kunnen hier een keuze maken tussen de lesprogramma's van allerlei aanbieders, voor kinderen van alle leeftijden. Maar wat als de school van jouw kind niet of nauwelijks iets aan filmeducatie doet? Dan zal je zelf aan de bak moeten! Natuurlijk doe je dat door samen een film te kijken, nadat je die, zoals Remke adviseerde, samen hebt uitgekozen. Maar wat is dan een geschikte film? Of zelfs: een 'goede' film? Ook eigenlijk, we zijn opgegroeid met een notie van wat een 'goede' boek is en wat niet. Goede kinderboeken, weten we allemaal, winnen een Griffioen of een Penseel en staan daarom bij iedereen in de boekenkast. 'Slechte' boeken heb je ook; sommige ouders raken een beetje geïrriteerd van Geronimo Stilton en andere hapklare brokken voor de kids. Een Goed Boek, daar moet je wat voor doen en daar 'wordt je voor beloofd, is de consensus. Waar als het om film gaat zijn we vaak veel minder begaan met kwaliteit. We zijn vaak allang blij dat we nog even onze mail kunnen checken; dat de kinderen dan even naar een schreeuwerige tekstfilm zitten te kijken, so be it. Dus wat gaan we met de kinderen kijken nu we toch zo lekker bezig zijn?

Wat is een Goede Kinderfilm? Remke: 'Een goede kinderfilm is verrassend en inspireert kinderen hun verbeelding te gebruiken. Tijdens het Fantastisch Film Festival krijgen kinderen daarom ook de mogelijkheid zelf in de film te kruipen. Dat doen we door hen in een fantasierijk decor dat aansluit op het thema van het filmprogramma, te laten spelen, maken en ontdekken met al hun zintuigen. Heel jonge kinderen ervaren veel meer zintuiglijk. Spelen en film kijken versterken elkaar. Dus als je ze eerst een film laat zien en ze gaan daarna meteen spelen, dan zitten ze veel meer in de film en zullen ze alles ook beter onthouden. Goede films moet je wel leren waarderen. Het is niet altijd makkelijk, maar dat hoeft het ook niet te zijn. Zo'n 'goede' kinderfilm kan je veel meer geven dan alleen iets makkelijks.'

Denk je dat het echt gebeurd is?

Om het proces van filmgeleiderdheid op gang te krijgen kan je met je kind praten over de film die hij gezien heeft. Dat kan over de Goede Kinderfilm die je samen hebt uitgezocht (misschien wel geïnspireerd door Remke, zie kader) en bekeken maar dat kan net zo goed over een speelgoedreclame, het Jeugdjournaal of het zelfgemaakte filmpje dat je kind schoot toen je even niet oplette en je smartphone tijdelijk verdwenen was... Bij reclames wil je vooral kinderen laten realiseren dat de film door iemand gemaakt is met een bepaalde bedoeling (aandacht trekken, verkopen); daar passen meer technische vragen bij. Bij het Jeugdjournaal wordt wereldleed besproken; hier staat de emotionele verwerking centraal. Bij fantasiefilms gaat het ook om het inspireren van hun eigen fantasie en het zelf bedenken van verhalen. Hier is het zonde om te veel op het technische aspect in te gaan ('het is maar een verhaal'), want dat gaat ten koste van de fantasie. Bij realistische filmverhalen gaat het om het verwerken van de emotie en het inlevingsvermogen van kinderen.

Stel vragen over de film als: Wat heb je precies gezien? Waar gaat de film over? Denk je dat het echt gebeurd is? Of dat het echt gebeurd zou kunnen zijn? Wie heeft of hebben de film gemaakt? Welke mensen zijn er eigenlijk allemaal nodig om een film te maken? En welke spullen? Wie is de baas over de film? Wat is het doel van de film? Dat je iets gaat kopen? Dat je hard moet lachen? Dat je moet huilen? Dat je iets leert? Dat je herinneringen maakt? Voor wie is de film gemaakt? Voor kinderen? Voor grote mensen? Voor jongens of voor meisjes, of voor allebei? Hoe kan je dat zien? Is de film voor grote kinderen of voor kleine kinderen?

Daarnaast kan je natuurlijk altijd je kind (en jezelf!) trakteren op de leukste kinderfilms. Tijdens de herfstvakantie strijkt Cinekid weer neer op het westergasterrein in Amsterdam-waest. Er zijn heel veel films te kijken, je kunt er film-makers ontmoeten en vergeet vooral het Medialab niet; de grootste interactieve mediaspeeltuin van de wereld. Ditmaal met 'kinderboeken' als onderwerp. Ook hier weer veel films, en een interactieve tentoonstelling die de fantasie van kinderen aan het werk zet. <

Kinderfilmfestival

Wat? Fantastisch Kinderfilm Festival
Voor wie? Kinderen van 2 – 9 jaar
Wanneer? Va. Kerstvakantie 2016
Waarom? Het festival beoogt een impuls geven aan de creativiteit en de verbeeldingskracht van jonge kinderen, die spelenderwijs kennismaken met audiovisuele media in een fantasierijke omgeving. Het festival wil een hoogwaardig en bijzonder filmprogramma aanbieden dat anders niet of nauwelijks in de bioscopen te zien is. Daarnaast wil het festival met de interactieve tentoonstelling de fantasie van kinderen aan het werk zetten en ze uitnodigen tot creatie en spel binnen meerdere kunst disciplines.'

Waar? Den Bosch, Utrecht, Eindhoven, Den Haag, Bussum, Breda, Zwolle, Amsterdam, Dventer, Groningen, Amersfoort
www.fantastischkinderfilmfestival.nl

Wat? Cinekid

Voor wie? Kinderen van 4 – 14 jaar
Wanneer? 15 t/m 21 oktober 2016
Waarom? Cinekid wil de productie van kwalitatieve media voor kinderen stimuleren, om hen actief deel te laten nemen aan media en ze een bijdrage te laten leveren in de creatie hiervan. Met als doel de mediaontwikkeling van kinderen te begeleiden, hen met een kritische blik media te laten ervaren en hun wereldbeeld te verbreden.'

Waar? Amsterdam
www.cinekid.nl

Alle grote filmfestivals als het Nederlands Film Festival (NFF), International Film Festival Rotterdam (IFFR), International Documentary Film Festival Amsterdam (IDFA) en Holland Animation Film Festival (HAFV) hebben een speciale kinderprogrammering.

